

Božji služabnik Janez Gnidovec

VI. Skopljanski škof

15. Ekumenska obzorja

Gnidovčeva osebnost, njegov ugled, dušnopastirska skrb po župnijah, v diaspori, med ljaramani, dobra dela vseh vrst, namenjena ljudem katerega koli nazora, potegovanje za stiskane itd. – vse to je pri drugovercih vzbudilo globoke odmeve. Škof je bil vljuden, spoštljiv in prijazen do ljudi vseh ver. Posebno pozornost je posvečal pravoslavnim škofom, kadar so ga opravki ali slučaj privedli z njimi v stik. Pravoslavne duhovnike, pa tudi muslimanske hodže je vnaprej pozdravljal. Svoje duhovnike in vernike je navajal k takemu vedenju, ki bo ločene brate zbliževalo. Duhovnikom, kateri so odhajali na pota v diasporo, je naročal, naj se prijateljsko vedejo do pravoslavnih svečnikov in da naj vernike opominjajo k spoštovanju do pravoslavne Cerkve in duhovnikov. Vsi naj žive v miru s pravoslavniimi; seveda je vernike treba opozarjati na resnico, da je Kristus ustanovil eno samo Cerkev. Katoliški verniki imajo dolžnost, da z zglednim življenjem drugim kristjanom kažejo resničnost in dobroto katolicizma.

Odklanjal je pridobivalno vnemo. Rajši je podelil dovoljenje za mešan zakon kot dovoljenje za prestop nekatoliškega kandidata za zakon v našo vero. Za vsak prestop je terjal resnično prepričanje in voljo.

Tudi v primerih pravoslavnega nasilja nad katoličani je pokazal veliko potrpežljivost. Svaril je duhovnike, naj se varujejo ostrih izjav. Vendar so ga sovražnosti zelo bolele in je vse storil, da zaščiti svobodo vesti. Veliko je trpel zaradi nasilja nad Slovenci v Bistrenici. V Skoplju so pravoslavci pritiskali na Čehe, po večini zaposlene v pivovarni, pri čemer se je žalostno odlikoval metropolit Josif. Z obljubami in grožnjami so obdelovali tudi dalmatinske naseljence v vasi Džermijan pod Kajmakčalanom. Pri tej propagandi in nasilju so sodelovali celo profesorji bitoljskega bogoslovja. Vsaki družini, ki bi prestopila v pravoslavje, so obljubljali vrečo moke, nekaterim še vola.

Gnidovec je zaupal predvsem v delovanje milosti. To se lepo vidi iz kratkega, previdnega prispevka, ki ga je na prošnjo uredništva poslal (poleg drugih naših

škofov) v Kraljestvo božje za desetletnico izhajanja tega mesečnika. V štev. 7-8 beremo na strani 85:

»Kraljestvu božjemu, cenjenemu glasilu Apostolstva sv. Cirila in Metoda (ACM), želim obilnega božjega blagoslova in priporočam naročnikom in vsem, ki bero ta glasnik, naj se v pobožnih molitvah spominjajo tudi naših vernikov v diaspori. Molimo, delajmo in žrtvuemo za kraljestvo Kristusovo z zaupanjem v priprošnjo brezmadežne Device Marije in svetih blagovestnikov Cirila in Metoda!

V Skoplju, 13. junija 1936.

*Ivan Franjo Gnidovec
škof skopljanski«*

Veliko ljubezen je škof izkazoval vzhodnim katoličanom (uniatom) v Makedoniji in se neustrašeno potegoval za njihove pravice. Že na prvih misijonskih potovanjih je prišel z njimi v stik in se zanje živo zanimal. Ko je prvič prišel v Dževdželijo (menda 1. 1926), so ga uniatski zastopniki iz Bogdancev prišli prositi, naj jih obiše. Čeprav niso bili pod njegovo jurisdikcijo, je škof čutil dolžnost, da jim ustreže. Vsa vas se je zbrala okrog njega in ga jokaje prosila, naj jim preskrbi stalnega duhovnika vzhodnega obreda, da bi bili deležni slovanskega bogoslužja, za kar so se borili že pod Turki proti Grkom, ki so uvajali grško liturgijo. Po škofovem nasvetu je stodvajset hišnih poglavarjev podpisalo izjavo, da so z družinami katoličani in to hočejo ostati. Gnidovec je s to listino odšel na veliko županstvo v Skoplju, potem v Belgrad ter zahteval za te ljudi versko svobodo. Na uradih so se čudili, da žive ob grški meji katoličani, in obljubili zadevo raziskati.

Posledica je bila, da so v Bogdance prihrumeli orožniki in vojaški oddelek. Podpisnike so zajeli in odvedli na okrajno glavarstvo v Kavadar. V zaporih so jih tako mučili, da so nekateri zaradi poškodb umrli. Mnogim so z izgovorom agrarne reforme odvzeli najboljše kose zemlje, vsem pa so zagrozili, da jih bo požrla noč, če se bodo še kdaj predrznili predstavljati se za katoličane in iskati zaščite pri katoliškem škofu.

Gnidovca so poklicali na veliko županstvo v Skoplje in pa ministrstvo v Belgrad ter mu pokazali izjavo okrajnega glavarja in orožniških poveljnikov, da tam ni katoličanov in da so torej pritožbe skopskega škofa neutemeljene. Priloženo je bilo tudi potrdilo pravoslavne štipske škofije, da so v Bogdancih izključno pravoslavci.

Minister je škofu prepovedal, da bi oblastem v prihodnje delal Os podobnimi posredovanji težave pri urejanju novoosvobojenih krajev. Uradne listine dokazujejo, da tam katoličanov ni. Škof je še poznejša leta v pogovorih o uniatih s solznimi očmi pripovedoval te dogodke.

Ni pa se dal zastrašiti in se je ob vsaki priložnosti potegnil za uniate in o njih položaju obveščal križevskega škofa.

Na enem poznejših dušnopastirskih potovanj je prišel v Strumico. Po svoji navadi je obiskal poveljnika posadke, orožništva in načelnika financ. Povedal jim je, da bo priložnost za velikonočno spoved. Oblasti so mu za maševanje dale na razpolago vojašnico. Odbil je ponudbo, češ da bodo vsi obredi v katoliški cerkvi. Vojaki in civilni oblastniki so se čudili – še nikdar niso slišali, da bi bila v mestu katoliška cerkev. Ko jim je škof opisal, katera je, so trdili, da je to bugaraška cerkev in da vanjo vojaštvo ne sme. Gnidovec pa je s poudarkom pojasnil: »To je katoliška cerkev, četudi vzhodnega obreda. Katoliška cerkev je ena, a obsega razne obrede.« Dosegel je, da so predstavniki oblasti prvikrat prestopili prag te cerkve, in s tem dal tamkajšnjim uniatom krepko moralno oporo.

Za pripravljane zedinjenja je Gnidovec stalno priporočal molitev in misijone, posebej še Apostolstvo sv. Cirila in Metoda. Hkrati pa je poudarjal, da uspehov ne bo brez zglednega življenja katoličanov. V pridigah je rad naglašal, da so prav verniki jnost do cerkvenega zedinjenja; zato morajo biti vzor pobožnosti, poštenja in dobrodelnosti.

Letnica z romarji

Prava ekumenska božja pot je bila vsakoletno romanje v Letnico k "črnogorski" Materi božji. K njej so se zgrinjali ne le katoličani, temveč tudi pravoslavni in celo muslimani. Gnidovec je tu organiziral tri evharistične kongrese: 1. 1931, 1934 in 1938. Poskrbel je za govornike o presv. Rešnjem Telesu, poskrbel za spovednike.

Središče prireditve je bila popoldanska procesija, v kateri je škof nosil monštranco in blagoslavljal.

Enega teh romanj se je udeležil dr. Lambert Ehrlich z nekaterimi svojimi akademiki. »Kar ves iz sebe je bil, ko je tam videl zbranega toliko ljudstva in škofa dr. Janeza Frančiška Gnidovca med njimi. Dr. Ehrlich je trdil, da ne izključuje čudežev po vsem tem, kar je videl« (Baragov vestnik XV, št. 1).

O tretjem letniškem shodu je pisal zagrebški univ. profesor dr. Oberski:

»Vide! sem že mnogo velikih in manjših katoliških kongresov z veličastnim zunanjim sijajem. A to kar sem videl v Letnici, v nekem oziru presega vse. To je edinstveno! Ta prisrčni sprejem prevzvišenega g. škofa, ta patriarhalna preprostost najbolj preprostih in neukih vernikov je bila podoba iz prvih časov krščanstva. Ljudstvo je kazalo toliko spoštovanja, vdanosti in ljubezni do svojega duhovnega nadpastirja, da je bila to podoba prihoda apostolov na njihovih apostolskih potovanjih, kjer so se goreči verniki kakor dobri otroci veselili prihoda svojega duhovnega očeta. Veselili so se ga kakor prihoda nebeškega angela.

Po sprejemu škofa se je vršila procesija s škofom v cerkev. Kakor morski valovi je padalo ljudstvo na kolena, da prejme njegov škofovski blagoslov.

Ko je bila cerkev do zadnjega koticčka polna, je škof v svečanem govoru otvoril evharistični kongres. Njegov govor je bil kakor svetla, sveta iskra, ki je s čudovito močjo prevzel vsa srca vernikov. Vsak je iz govora čutil bujni izliv tistih verskih čustev, katerih je bila polna njegova sveta apostolska duša. Množica vernikov ga je poslušala napeto, v največji tišini. Niti diha ni bilo slišati« (Katoliški list, št. 6, 1. 1938, Zagreb).

Gnidovec je imel namen osnovati novo župnijo v Ohridu. V duhu srbskega konkordata naj bi bila glagolska, kar bi poudarilo zvezo s svetima bratoma Cirilom in Metodom in njunimi učenci. Večkrat je govoril, kako moramo razbiti predsodke, da smo latinska, protinarodna Cerkev. Z dejanji moramo pokazati¹ njeno vesoljnost, spoštovanje vseh plemenitih izročil in pravic katerega koli naroda.

V Ohridu je bila nekoč katoliška nadškofija in zadnji nadškof je po premestitvi v Skoplje nosil naslov obeh nadškofij. Ker je bil Ohrid žarišče delovanja za učence sv. Cirila in Metoda, nam to tudi tam nalaga nadaljevati njihovo delo. Gnidovec je naglašal, da so Makedonci pobožno ljudstvo, a žal slabo v veri poučeni.

Po prvi svetovni vojni se je v Ohridu naselilo dokaj katoliških uradnikov, tudi z družinami. V osnovni in srednji šoli je bilo precej katoliških učencev. Razen tega je tam opravljalo vojaški rok veliko mladeničev iz katoliških krajev. Gnidovec je v Ohridu osebno poslušal željo vernikov, da bi dobili svojo kapelo, saj so do najbližje cerkve - v Bitolju - imeli 72 km. Sklenil je, da jo zgradi. A vsak poskus je naletel na hudo nasprotovanje. Januarja 1. 1938 je Gnidovec poslal za župnika v Bitolj * g. Alojzija Turka in mu naročil, naj doseže, da bo Ohrid dobil svojo kapelo.

Kmalu se je izkazalo, da je to skoro nemogoče. Episkop Nikolaj Velimirovič, znani srbski cerkveni govornik in pisatelj, se je zarotil, da katoličani v Ohridu ne bodo dobili svoje „bogomolje“. V posebni okrožnici je vsakemu pravoslavcu, ki bi kaj prodal katoličanom, zagrozil z izobčenjem. Gnidovec je Turka spodbujal, naj ne popusti. Treba je vztrajati v molitvi in se zatekati k Materi božji.

* Dotelej je bil v Bitolju samo vojaški duhovnik. Najprej je župnikoval tam bivši frančiškan don Ante Kržanić (Gnidovec ga je našel v nekem hotelu kot kuharja, pa ga je spravil na pravo pot). Za njim je prišel Bosanec don Ante Dujmušić. A ta se ni znašel. Najel je zasebno stanovanje in hotel, naj škof poskrbi za upravo župnije.

Končno je staro, nedozidano hišo z vrtom ponudil neki musliman. Bitoljski župnik je takoj podpisal pogodbo in jo dal potrditi na sodišču. Iz svoje „dote“, ki mu je na jugu že parkrat pomagala iz zadrege, je plačal del kupnine. To je zadevo rešilo. Ko je episkop za prodajo zvedel, je pritisnil na muslimana, da ga bodo bojkotirali. Mož se je prestrašil in hotel pogodbo razveljaviti. A to se ni več dalo. V škripcih pa je bil tudi kupec: v roku enega mesca je bilo treba poravnati ves dolg. Na škofiji hi bilo niti dinarja: prav tedaj so dokončavali božjepotno cerkev v Letnici in gradili cerkev sv. Ane v Dunavu za ljaramane. Škof je g. Turka povabil v cerkev., da skupno molita za to stvar. Ostal je v zbrani molitvi dve uri - nepremičen kot kip; njegov duhovnik ni toliko zmogel.

Nekaj dni pred rokom je prišel Turk škofa spominjat na plačilo. Denarja ni bilo. Spet sta šla v cerkev, spet je škof klečal in molil. Predzadnji dan je škof na menico dobil potrební denar.

Nasprotniki so še vedno skušali zidanje preprečiti, a ni jim uspelo. Po mnogih potih je bitoljski župnik čez mesec dni prejel potrdilo o prenosu lastništva.

Kapelica je bila dozidana v letu škofove smrti. Ob navzočnosti predstavnikov

oblasti in množice občinstva, tudi pravoslavnega, jo je na praznik Brezmadežne 1. 1939 blagoslovil kapitularni vikar Viktor Zakrajšek.

Med vojsko je kapelico zasedel bolgarski svečenik. Nova država je vrt nacionalizirala, kapelica pa še zmerom stoji.